

Csak olvasótermi használatra!

PC
5366

7610 683

61/a. Mo.

A KIRÁLY GYÁMSÁGA ÉS NAGYKORÚSÁGA

VÁLASZ
REINER JÁNOS EGYETEMI TANÁRNAK
„A MAGYAR KIRÁLY KORA“ CÍMŰ CIKKÉRE

IRTA

DR. MOLNÁR KÁLMÁN
EGYETEMI TANÁR

A M. KIR. KÖZPONTI
STATISZTIKAI HIVATAL
KÖNYVTÁRA

1 9 3 1

DUNÁNTÚL EGYETEMI NYOMDÁJA
PÉCSETT

Csak helyben
használatra

3 003421 776513

Pcs
70.262/1

A KIRÁLY GYÁMSÁGA ÉS NAGYKORÚSÁGA

VÁLASZ
REINER JÁNOS EGYETEMI TANÁRNAK
„A MAGYAR KIRÁLY KORA“ CÍMŰ CIKKÉRE

IRTA

DR. MOLNÁR KÁLMÁN
EGYETEMI TANÁR

A Központi Statisztikai Hivatal
könyvtárának állományából leirt
s a könyv-
tárnak engedett sajtótermék.

177.651

1 9 3 1

DUNÁNTÚL EGYETEMI NYOMDÁJA
PÉCSETT

M. KIR. KÖZP. STATISZTIKAI HIV.
KÖNYVTÁRA.

1931. évi napló *1482* szám

vétel - csere - ajándék - köteles pl.

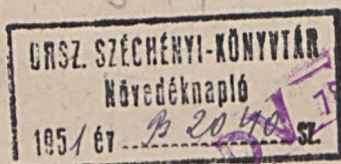
Quarantel egy nyomda tól.

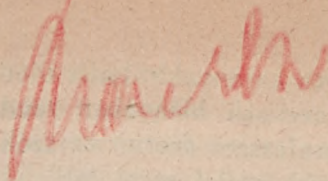
Pécs.

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
Atengedett forráspeldány

5470

Reiner János egyetemi tanár a Nemzeti Ujság 1930. december 28-iki számában kritika tárgyává teszi két közjogi munkámnak egyes megállapításait, s azt a véleményét fejezi ki, hogy a megjelölt két munkám „több nagyjelentőségű közjogi kérdést túlságosan kiélezve állít szembe a köztudattal, az egységes többszázados, sőt ezeréves jogi meggyőződéssel és kifejezett jogszabályokkal is.”

Kifogásolt megállapításaim a király gyámságára és nagykorúságára vonatkoznak.

Előre kell bocsájtanom, hogy a bíráló alapjául szolgáló „A jogfolytonosság helyreállításának jogelvi szükségessége és lehetősége. Pécs. 1930.” c. dolgozatom érdemleges tárgya egészen más kérdések körül forog, s a kifogásolt tételt csak odavetve, mellesleg (a 36-ik oldalon a 31. sz. jegyzetben) említem, és úgy ebben a dolgozatomban, mint a szintén kifogásolt „Magyar Közjog”-omban is, valóban minden eredetiség nélkül, rövid pár sorban, egyszerűen továbbadom közjogászainknak e kérdésben kialakult egyértelmű felfogását. Ámbár így a kifogásolt tételek, — amelyek az összes közjogi tankönyvekben olvashatók, — nem az én eredeti gondolataim, mégis, mivel egyenesen én lettem aposztrofálva, helyt kell értük állanom azon okból, mert közjogászainknak egyöntetűen vallott s általam is továbbadott és tanított tételeit most is helyeseknek tartom, mint olyan tételleket, amelyek részben törvényes rendelkezéseken alapulnak, részben alkotmányunk szelleméből parancsolólag következnek.

I.

Először a *kiskorú király gyámságának* kérdését óhajtom tisztázni, mert e tekintetben törvényeink sokkal biztosabb támpontot nyújtanak, mint a király nagykorúsága kérdésében.

Reiner professzor tétele a következő: „A még nem uralkodóképes király részére az előd rendelhet gyámkormányzót, emellett

minden esetben az anyakirálynét illeti meg s ő gyakorolja ezt a jogot; csak ezeknek hiányában rendelkezik az országgyűlés."

Reiner professzor szerint ez szokásjogi tétel, s a szokásjog igazolására több esetet sorol fel.

A felsorolt esetek közül azokkal, amelyek az 1485. évi nádori törvény előtti időből említetnek, nem óhajtok foglalkozni. Valamennyi közjogászunk említi, — a Reiner professzor által felhívott Nagy Ernő közjogából idézem, — hogy: „régente a magánjogi felfogás hatása alatt, a király kiskorúságára a királyi szülők intézkednek, kijelölik a gyámkormányzót, majd meg az özvegy királyné nyeri el ezt a tisztet. Tisztultabb közjogi felfogás volt már, midőn a gyámkormányzót az ország rendei jelölik ki; végre pedig a legelső közjogi tisztséggel kötik össze." (VII. kiadás, 244—245. oldal.)

A magyar közjogi gondolkodásnak megfelelő ezt a helyes szabályt a nádori törvény iktatja be Corpus Iurisunkba. Eszerint a kiskorú király gyámja hivatalból a nádor.

Való igaz, hogy ez a rendelkezés mindjárt II. Lajos király esetében, — alig 3 évtizeddel a nádori törvény megalkotása után — nem érvényesült. Ugyanis II. Ulászló a nádor mellőzésével végrendeletileg másokat jelölt ki kiskorú fia gyámjaiul. Ezt az esetet az uralkodóház családi statutumának tárgyalása során (éppen 100 évvel ezelőtt) Hormayr, Gärtner és Hess udvari tanácsosok is felemlítették. De velük szemben Reviczky Ádám magyar kancellár 1832. október 7-iki véleményes jelentésében kimutatja, hogy véleményük egyáltalában nem helytálló. Mert igaz ugyan, hogy Ulászló király, aki Perényi nádort gyűlölte, az említett végrendeleti intézkedést tette, de az is igaz, hogy ez az intézkedés soha nem érvényesült, sőt az Ulászló halála után 42 nappal Rákos mezején tartott országgyűlésen azt a nemesség egyeteme élénken megtámadta, s a jelzett intézkedés erőszakosságokra és véres viszályra adott alkalmat.

Ami a Reiner professzor által említett többi esetet illeti: I. Ferdinánd az ő nővérét, Mária özvegy királynét — Reiner professzor szerint is — nem gyámkormányzóvá, hanem királyi helytartóvá nevezte ki. Ez volt az eset I. József halála után a Spanyolországból visszatérő trónutód megérkezéséig működött királyi helytartónál is. Hogy pedig János Zsigmond részére atyja rendelt gyámkormányzókat, ez semmit sem bizonyít, mert vilá-

gos, hogy Zápolya János észszerűen nem ismerhette el az ellenkirály pártján lévő nádort fia gyámjául.

De ha mégannyi esetet lehetne is felhozni arra vonatkozólag, hogy a nádori törvény rendelkezése nem érvényesült, ez mind nem bizonyítaná a törvény érvénytelenségét, s csak azt mutatná, hogy a törvényt megsértették. A törvény megsértése pedig nem teszi a törvényt érvénytelenné.

Viszont Reiner professzor figyelmét kikerülték az 1741 : IV. és IX. t.-c.-nek igen nagy horderejű idevágó rendelkezései. Az 1741 : IV. t.-c. Mária Terézia férjét, Lotharingiai Ferencet a nőkirály mellett társ-kormányzónak ismeri el, sőt *erre az egyetlen egy esetre* azt is megengedi, hogy Mária Terézia halála s a trónörökös netaláni kiskorúsága esetén a gyermek atyja: Lotharingiai Ferenc a nádori törvénytől eltérően kiskorú fia nevében, mint gyámkormányzó kormányozza az országot. Kifejezetten kimondja azonban a törvény bevezetése, hogy e törvény rendelkezései precedensül nem szolgálhatnak, ebből jövőre a netaláni nőkirályok férjei maguk részére jogokat nem származtathatnak; és a nádori hatalom minden tekintetben épen marad; — az 1741 : IX. t.-c. pedig még külön is rendeli, hogy a nádor *az ő teljes és törvényes hatalmába és jogaiba visszahelyeztessék, s abban megtartassék.*

Ebből kitűnik, hogy még a kiskorú királynak az édesatyja is csak egyetlen esetre szóló kivételként kapta meg a közjogi gyámság (gyámkormányzóság) jogát saját édes gyermeke felett, annál kevésbbé ütheti el a nádort bárki más az ő törvényben biztosított gyámi jogától.

Ez valóságos axioma volt közjogunkban. Amikor a múlt század harmincas éveiben az udvarnál az uralkodó család házi törvényeinek összefoglalásáról és írott szabályok formájába öntéséről tárgyaltak, Reviczky Ádám magyar kancellár nemcsak azt jelentette ki az udvari tanácsosok véleményével szemben, hogy: a magyar törvény szerint a nádor a kiskorú király gyámja, hanem azt is, hogy a készülő házi törvénynek *az államjogi és magánjogi viszonyokat érintő* pontjai csak az országgyűlés formális tárgyalása és elfogadása alapján nyerhetnek törvényerőt, s ezek közé az alkotmányjogi és magánjogi viszonyokat érintő rendelkezések közé tartoznak *a kiskorú államfőről, az ő gyámságáról és az ország ideiglenes kormányzásáról szóló rendelkezések.* És

tovább világosan kijelenti a kancellár azt is, hogy nem osztja azoknak a tanácsosoknak a véleményét, akik remélik, hogy a magyar rendek hajlandók lesznek a nádori törvény idevágó rendelkezését megváltoztatni. Ő nem tudja magát áltatni a tekintetben, hogy a rendek ilyen hatalmat (országkormányzás) a nádoron kívül más gyámoknak vagy kormányzóknak átengedni hajlandók volnának, sőt komolyan figyelmeztet arra, hogy az ilyen rendelkezések elfogadtatását célzó tárgyalások rendkívül nehezek lennének és mégis eredménytelenek maradnának, vagy éppen beláthatatlan kellemetlen következményekkel járhatnának.

Maga Metternich államkancellár elismeri a nádor jogait, amikor Őfelségéhez 1832 dec. 26.-iki kelettel intézett felterjesztésében ezt mondja: „Felséged mély bölcsességét nem kerülheti el, hogy szinte megoldhatatlan feladat: azt, amit az államkormányzat egysége és az össz állam érdeke a kiskorúság idején is követel, összeegyeztetni *a magyar törvények által ez esetre a nádor részére biztosított jogokkal*“ ... stb.

Még József főherceg nádor is, aki pedig ebben az esetben, — miként ezt Eckhart Ferenc is megállapítja¹ — nem annyira mint nádor, hanem inkább mint főherceg alakította ki véleményét, s a királyi elődnek gyámrendelési jogát vitatta, — még ő is súlyt helyezett arra, hogy az így készülő családi statutum ne hozassék nyilvánosságra, mert ha annak rendelkezései köztudomásra jutnának, „*főképpen a gyámságra vonatkozóak*, még ha a mostani kitérő szövegezésben maradnának is, további vitákra fognak alkalmul szolgálni, ... és a nádor jogait illetőleg hosszas és kellemetlen ellentéteket fognak felidézni.“

De a nádori törvény intenciójából logikusan következik az is, hogy most, a nádori szék átmeneti betöltetlensége idején, az országgyűlés által választott nádor helyébe a királyi előd életében *a törvényhozás*, a trón megüresedése után pedig *az országgyűlés* jogosult a kiskorú király részére gyámkormányzót rendelni, miként a koronázással kapcsolatos nádori teendők végzésére is az országgyűlés választ esetenként nádor-helyettest.

És ha mindezt törvény nem írná is elő, vagy nem is lehetne konkrét törvények rendelkezéseiből levezetni, akkor is mindez a magyar alkotmány szelleméből következik, mert képtelenség

¹ A Habsburg Lotharingiai Ház családi törvénye. 25. lap.

volna, hogy amikor a koronás király is az országgyűlés által reáruházott királyi hatalmat gyakorolja, akkor bárki is nem az országgyűlés akaratából és felhatalmazása alapján, hanem más valaki által eszközölt kijelölés jogcímén, tehát az országgyűléstől függetlenül lássa el esetleg több, mint egy évtizeden át az államfő teljes jogkörét.

II.

Ami már most a *király nagykorúságának* kérdését illeti, itt azzal kell kezdenem, hogy én egészen mást állítottam, mint amit Reiner professzor nekem tulajdonít. Én nem állítom fel kiélezve azt a tételt, hogy a király nagykorúsága szempontjából is „a 24. év az a kor, amelynek betöltésével a közönséges jog szabályai szerint a nagykorúság bekövetkezik.” Én csak azt mondtam, hogy „alkotmányjogunkban nem találunk olyan kivételes szabályt, amely a közönséges jog szabályaitól eltérőleg állapítaná meg azt a kort, amikor a király nagykorúvá válik. Történelmünk azonban igen sok példát mutat arra, hogy konkrét esetekben a király uralkodásra képesnek tekintetett, s a királyi hatalmat saját személyében gyakorolta jóval azelőtt az életkor (24 év) előtt, amely életkor betöltésével a közönséges jog szabályai szerint a nagykorúság bekövetkezik... Abból az alkotmányos szokásból (V. László, I. Mátyás), hogy a kiskorú királynak az országgyűlés rendelt gyámot, világosan következik, hogy az országgyűlés hivatott azt is megállapítani, hogy a 24. életévét még be nem töltött király mikor válik képpé arra, hogy királyi hatalmát személyesen gyakorolja.” (Magyar Közjog-om 344—345. lapjai.)

A másik kifogásolt dolgozatomban pedig (36-ik lap) azt írom, hogy „királyunk most tölti be életének 18-ik évét, s így abban a korban van, amelyben dicső elődei közül nem egy már személyesen gyakorolta királyi hatalmát”. És itt jegyzetben magam is 11 ilyen magyar királyt sorolok fel.

És ugyanezen a lapon egy másik jegyzetben ezt írom: „hogy királyunk az uralkodócsalád házi törvényei értelmében már elérte nagykorúságát, ez a magyar közjog szempontjából egészen közömbös, *de alig szenved kétséget, hogy a királyi hatalom gyakorlásának átvétele illetőleg a koronázás kapcsán királyunk a*

magyar illetékes tényező (magyar országgyűlés) által is nagykorúnak lesz nyilvánítva."

Mindezekből kitűnik, hogy én is tudatában vagyok annak, hogy a közjogi nagykorúság időpontja más is lehet, mint amit a közönséges jog szabályai a magánjogi nagykorúságot illetőleg megállapítanak, s tudom azt is, hogy alkotmánytörténetünk folyamán igen sok esetben a magánjogi nagykorúság korhatára előtt vette át a király a királyi hatalom személyes gyakorlását, mert rendszerint fontos közérdek kívánja, hogy a gyámi kormányzás minél rövidebb ideig tartson.

Reiner professzor véleménye és az én véleményem között a gyakorlati különbség az, hogy szerinte a magyar király nagykorúságára vonatkozó rendelkezést a magyar jog az uralkodóház családi statutumaiból átvette, amivel szemben valamennyi közjogásunk, és ezek között csekélységem is, azt tartjuk, hogy a családi statutumnak a király gyámságára és nagykorúságára vonatkozó rendelkezései nem lettek a magyar jog által recipiálva.

Nem helytálló itt a Nagy Ernőre való hivatkozás, mert Nagy Ernő a magyar király és osztrák császár természeti személyiségének azonosságából — amit Reiner professzor idéz — nem vonta le azt a következtetést, hogy a király nálunk is, mint Ausztriában, 16. életévének² betöltésével válik nagykorúvá, hanem világosan azt mondja, hogy, mivel „a Pragmatica Sanctio szerint Magyarországon és Ausztriában egy és ugyanazon fizikai személy uralkodik, így a két állam a fejedelem nagykorúságát illetőleg *a harmonikus intézkedésre van utalva*. Ausztriában a trónörökös 16 évvel lesz nagykorú a házi törvények szerint, *csak-hogy ez a rendelkezés reánk nézve nem kötelező*." Ebben az én véleményem teljesen egyezik Nagy Ernőével, s ismétlem, többi közjogásainkkal is.

Nem osztom Reiner professzornak azt a következtetését sem, hogy amikor az 1885 : VII. t.-c. 2. §-a kimondotta, hogy a főrendiháznak örökös jogon tagjai a felséges uralkodóháznak teljeskorú főhercegei, akkor „ezzel a házi törvények címe alá foglalt

² A családi statutum 5. §-a értelmében az uralkodó 16 éves korában teljeskorú. Az uralkodónak azonban joga van a trónutód teljeskorúságának idejét előbbre tenni vagy kitolni (7. §.). Ez alapon rendelkezett IV. Károly olyképpen, hogy fia, Otto, 18 éves korában éri el teljeskorúságát.

szabályoknak a korra, s közjogi jogképességre vonatkozó rendelkezéseit magáévá tette". Mert eltekintve attól, hogy szerintem nem az 1885 : VII. t.-c. recipiálta a házi törvényeknek a nem uralkodó főhercegek korára vonatkozó rendelkezéseit, hanem a főrendiház gyakorlata,³ — ettől eltekintve sem lehet a recepciót kiterjesztően magyarázni olykép, hogy az átvett szabály mellett ugyanabban a fejezetben foglalt minden más szabály is átvettnek volna tekintendő. És éppen ezért, ha Reiner professzor ellenmondást lát abban, hogy összes közjogászaink, s közöttük jó magam is, elismerjük a magyar királynak azt a jogát, hogy a királyi család nem uralkodó tagjai feletti gyámságot és gondnokságot, valamint ezek nagykorúságát kivételes szabályokkal rendezheti, (persze itt sem titkos házi törvények, hanem alkotmány-szerűleg létrejött, miniszteri ellenjegyzéssel ellátott és szabályszerűen kihirdetett királyi rendelet alakjában), ellenben tagadjuk, hogy a királyi utód uralkodóképességének korára, illetőleg kiskorú utódjának gyámságára vonatkozólag rendelkezessék, — én itt valóban nem látok ellenmondást. Itt két önálló — közjogi jelentőség szempontjából rendkívül különböző — jogkérdés rendezéséről van szó, s ha a viszonylag kis jelentőségű előbb említett rendelkezés nyugodtan a király alkotmányos jogkörébe utalható is, ebből nem következik, hogy a király nagykorúságának és gyámságának az állam szempontjából felmérhetetlenül fontos kérdésében is el kellene vagy lehetne ismerni a királyi előd egyoldalú rendelkezésének, tehát az országgyűlési befolyás mellőzésének lehetőségét.

³ Sőt a főrendiház sem közvetlenül állapította meg a családi statutum alapján az uralkodóház tagjainak teljeskorúságát, hanem az uralkodóház minisztere (a külügyminiszter) közölte esetenként a főrendiházzal, hogy kik az uralkodóház teljeskorú fitagjai, s e közlést vette alapul a főrendiház az ő főhercegi tagjainak igazolásánál. Vagyis a főrendiház gyakorlatában kialakult szabály voltaképpen nem is az volt, hogy a főhercegek teljeskorúsága kérdésében a családi statutum szabályai alkalmazandók, — hiszen a főrendiház nem is ismerte hivatalosan és hitelesen a családi statutum szabályait, — hanem az a szabály alakult ki a főrendiház gyakorlatában, hogy a főhercegeknek a közönséges jog szabályaitól eltérő szabályok szerint igazodó teljeskorúsága kérdésében az uralkodóház minisztere által konkrét esetekben adott közléseket kell a főrendiházi tagság igazolása kapcsán alapul venni. Csak ezen a kerülő úton érvényesültek a főrendiház gyakorlatában a családi statutumnak a főhercegek teljeskorúságára vonatkozó rendelkezései.

Reiner professzor továbbá Reviczky Ádám magyar kancellárra hivatkozik, aki az 1839.-ki családi statutum tárgyalása kapcsán „a magyar közjog szempontjából nem emelt kifogást az ellen, hogy a 16. évben állapítsák meg a király uralkodóképességének korát.” A források szerint ez így történt: Metternich *szóbelileg megkérdezte* a magyar kancellárt, vajjon nincs-e kifogása az ellen, hogy a családi statutumba az uralkodó nagykorúságára vonatkozó intézkedést bevegyék. Reviczky nem tett kifogást, „*sobald nur jede specielle Berührung Ungarns vermieden wird.*“

A kancellárnak 1832 okt. 7.-én kelt véleményes jelentése is azt mutatja, hogy a kancellár nagyon is óvatosan kezelte a kérdést. A jelentés idevágó része szűk kivonatban így szól: A magyar király nagykorúságát illetőleg nincs magyar törvény, mivel tehát a házi törvény tervbevett rendelkezése *magyar törvénybe nem ütközik*, ezért azt hiszi, hogy csupán eme rendelkezés okából már csak azért sem kellene az alkotandó házi törvényt a magyar törvényhozás elé terjesztteni, mert az 1791 : III. t.-c. szerint a király halála után a trónörökös 6 hónapon belül megkoronázandó, akármilyen korban van; *s ezért nem is kelthetne megütközést*, („daher es keinem Anstande unterliegen könnte“), ha a már megkoronázott király Magyarországon is, mint az osztrák császárságban, ugyancsak 16 éves korában személyesen átvinné a kormányzást.

Sőt a jelentés végén arról is gondoskodik a politikus kancellár, aki a házi törvények megalkotását nagyon sürgető uralkodóval szemben nem akarta a meghiusítás ódiúmat vállalni, hogy a maga részére kibúvót biztosítson. Azt tanácsolja ugyanis, hogy mivel a házi törvénynek a magyar országgyűlés elé terjesztése részben felesleges és mellőzhető, részben nagyon aggályos (bedenklich), legjobb lenne a házi törvényt Magyarországra való minden tekintet nélkül elkészíteni, s azután kihirdetés előtt egy magyar bizottságtól véleményt kérni a tekintetben, vajjon és mennyiben forog fenn annak szükségessége, hogy a házi törvényt a magyar országgyűlés tárgyalása alá bocsássák oly célból, hogy az Magyarországon is érvényes és kötelező legyen, és pedig úgy az ország, mint az uralkodóház tagjai szempontjából. Amihez a kancellár még azt is hozzáfűzi, hogy szerinte nincs szükség új házi törvények alkotására, mert az uralkodóháznak államjogi, magánjogi, sőt belső viszonyai máris olyképpen vannak szabá-

lyozva, hogy újbóli megvitatásuk és megújításuk a századok szankcióját inkább gyengítené, mint erősítené.

A csak hézagosan és röviden ismertetett jelentésből tehát az tűnik ki, hogy Reviczky nem tekintette olyan egyszerűeknek és könnyen megoldhatóknak a házitörvények összeírása kapcsán felmerült magyar közjogi kérdéseket, s az uralkodó nagykorúságára vonatkozólag felvett szabályhoz nem adta végleges és határozott hozzájárulását, hanem arra az esetre is, ha az ő aggályai és tanácsa ellenére új házi törvény alkottatnék, az utolsó szót a megalakítandó magyar bizottságnak, s ennek véleményéhez képest esetleg a magyar törvényhozásnak tartotta fenn.

Az előre bocsájtottak összefoglalásaképen tehát újból leszegezem a magyar közjogászok egyértelmű álláspontjával azonos álláspontomat: az uralkodóház családi statutumának a király gyámságára és nagykorúságára vonatkozó rendelkezéseit a magyar közjog nem vette át, s e szabályok Magyarországon nem érvényesek.

Itt azután nagyon logikus és találó Reiner professzornak az a további megállapítása, hogy ha a házi törvényeknek idevágó szabályai érvényesek nem volnának, akkor a király nagykorúsága ama szabályok szerint volna megítélendő, amelyek jogunkban még a Habsburg kort megelőzőleg kialakultak.

Ez kétségtől helyes. Csak az a kérdés, hogy régi jogunkban volt-e a király nagykorúságának időpontját pontosan megállapító elvi jogszabály?

Reiner professzor szerint volt ilyen jogszabály, s a király nagykorúságának a betöltött 15 év volt az időpontja. És valóban tény, hogy fiatalkorú uralkodóink az esetek túlnyomó többségében már 15 éves korukban személyesen vették át az állam kormányrudját. Mégis azt hiszem, hogy ebből a tényből bajos volna ilyen elvi jogszabály fennállására következtetni. Sokkal inkább megfelel a régi kor gondolkozásmódjának és jogfejlődésünk természetességének és mesterkéletlenségének az a következtetés, hogy a nagykorúság időpontja nem volt elvi jogszabállyal megállapítva, hanem ebben az annyira egyéni elbírálást igénylő kérdésben esetenként döntött az országgyűlés, és pedig vagy olyképpen, hogy ha szükségesnek látta, gyámot rendelt a fiatal uralkodó mellé, ha pedig ennek szükségét fennforogni nem látta, nem tett ilyen intézkedést, vagyis nem akadályozta meg azt, hogy a

király személyesen vegye át királyi hatalmának gyakorlását. Rendszerint már igen fiatal korban hagyta az arra alkalmas uralkodót személyesen kormányozni, hogy ilyképpen a gyámsággal járó kellemetlenségeket elkerülje.

Amikor Reiner professzor bőségesen megindokolja, hogy V. Lászlót miért tekintették már 13 éves kora betöltése előtt uralkodásra képesnek, viszont, hogy I. Mátyásnak miért rendeltek még 17 éves korában is gyámot,⁴ ez is azt mutatja, hogy éppen az országgyűlést illette meg a jog, hogy a fennforgó különös körülményeket mérlegelje, s azoknak megfelelően hozza meg *az arra az esetre érvényes intézkedést*. Hogy II. Lajost az országgyűlés 15 éves korában nagykorúsította, ez sem arra mutat, hogy a nagykorúság 15 éves korhatára minden esetre megállapított jogelvnek tekintetett volna.

Nem osztom Reiner professzornak azt a véleményét sem, hogy írott törvény is, még pedig éppen a nádori törvény a serdült kort, *azaz* a 15. életévet állapította volna meg az uralkodóképesség kora gyanánt. Mert hogy a törvény által említett *adultas aetas* — mint Reiner professzor is mondja — a pubertas korát, a legitima aetast jelenti, az egészen valószínű, de hogy ez éppen a 15. életév betöltését jelentette volna, az már nincs bizonyítva. Hiszen a nádori törvény abban az időben jött létre, amikor Verbőczy István élt, már pedig Verbőczy azt mondja Hármaskönyvének I. R. 111. címében, hogy a fineműek régi szokásunk értelmében tizennegyedik (14), a mi időnkben pedig tizenkettedik évükben tekintetnek serdült korúaknak (3. és 4. §.). Ezenfelül beszél Verbőczy még a serdült kor (12 év) és a teljes kor (24 év) között a jogilag szintén releváns 16 és 18 éves korhatárokról (6. §.), de

⁴ Mátyásnak bizonyosan nem fiatal kora miatt, nem is szellemi fejletlensége okából rendelt az országgyűlés gyámot, hanem a Reiner professzor által említett okokon felül valószínűleg még azért is, mert az országgyűlés az ország érdekében valóban látta, hogy a zseniális ifjúban feszülő nagyotakarás és alkotásvágy lékre találjon mindaddig, amíg majd a kellő élet-tapasztalat fogja a fiatal erő nagy feszültségét ellensúlyozni. És ha Mátyás — mint Reiner professzor mondja — „az országgyűléstől rendelt kormányzót önhatalmából félretette“, ez éppen nem azt jelenti, hogy a jogának tudatára ébredt ifjú király az ő jogát érvényesítette a korlátozást rendelő országgyűléssel szemben, hanem csak azt jelenti, hogy Mátyás ez esetben *jogsértést* követett el, ami az ő uralkodása alatt éppen nem tartozott a ritka esetek közé.

15 éves korhatárról egyáltalában nem tesz említést. Ha pedig ezekre a korhatárokra valaki azt mondja, hogy ezek magánjogi korhatárok, amelyeknek az uralkodásra való képességhez semmi közük, ez helyes, de ebben az esetben aztán nem talállok olyan jogszabályt, amely az uralkodó serdült, vagyis uralkodásra képes korát konkrét esetektől elvonatkoztatott absztrakt jogelvként megállapítaná.

Ezért mondják összes közjogászaink, s jó magam is azt, amit Reviczky kancellár írt a Reiner professzor által is idézett véleményes jelentésében, hogy a magyar király nagykorúsága kérdésében nincs törvény, s a jelentés egész tartalmából és érveléséből kétségtől kivül következik, hogy Reviczky itt nemcsak formális törvényre gondolt, hanem azt állította, hogy egyáltalában nincs Magyarországon e kérdésről rendelkező jogszabály, tehát szokásjog sem. Ezért adtam tovább közjogomban én is azt az éppen nem általam kitalált jogtételt, hogy a király nagykorúságáról, — amikor ez a kérdés egyáltalán felmerülhet, vagyis amikor a király még nem töltötte be 24. életévét, — esetről-esetre az országgyűlésnek kell döntenie, amely döntés persze történhetik *kifejezetten vagy hallgatólagosan*, tehát vagy úgy, hogy a király mellé az országgyűlés gyámot rendel, vagy pedig úgy, hogy nem tesz ilyen intézkedést, tehát nem gördít akadályt az elé, hogy a király személyesen vegye át hatalmának gyakorlását.⁵

A fentiekből folyólag a magyar király nagykorúságára vonatkozó jogszabályt így is formulázhatnánk: a király trónraléptekor uralkodásra képesnek tekintetik, hacsak az előd életében alkotott *törvény*, vagy ennek hiányában a trónralépéssel kapcsolatban *az országgyűlés* másként nem rendelkezik.⁶

⁵ A Habsburg korban, vagyis a mohácsi vész óta mind mostanáig egyetlen egy olyan eset sem merült fel, amikor az országgyűlés a trónra lépő ifjú királlyal szemben indokoltnak és szükségesnek látta volna a királyi hatalom személyes gyakorlását gyám kirendelése által korlátozni. Hiszen 4 évszázad alatt a két legfiatalabb trónralépő király közül I. Lipót 17. évének betöltése után, I. Ferenc József pedig 18. évének betöltése után lépett a trónra.

⁶ Némileg hasonlóan fogalmazza meg a tételt Tihanyi Lajos is (Magyar Jogi Szemle, 1927. 1. szám. 25. lap) a királyságra vonatkozó közjogi alapelvek összefoglalását célzó törvénytervezetének 18. szakaszában, de ő nem a trónralépés, hanem a koronázás időpontját jelöli meg, ami azért nem indokolt, mert a kiskorú trónutód elődje életében is megkoronázható; másrészt Tihanyi minden esetre a törvényhozást tekinti rendelkezésre hivatottnak, már

III.

Végül Reiner professzornak a nádorválasztás tárgyában tett észrevételeire a következőket kell megjegyeznem.

Hogy a nádorválasztás szabály szerint csak királyi kijelölés alapján történhetik, azt közjogomban is (344. lap)), de még részletesebben „A jogfolytonosság követelményei s a kibontakozás útja. Eger, 1920.” — c. munkámban (19—23. lap) előadom, s az 1790-től 1848-ig történt három nádorválasztás lefolyását ismeretve arra a következtetésre jutok, hogy ha mindezekben az esetekben lehetett a nádort vis major fennforgása nélkül következetesen akként megválasztani, hogy a királyi jelölő irat felbontása mellőztetett, akkor annál inkább lehetett volna ezt megtenni a jelen körülmények között, amikor a vis major fennforgása kétségtelen. De hozzá tettem, hogy „a becikkelyező törvényben hivatkozni kellene a vis majorra, s a király kijelölési jogát a jövőre kifejezetten fenn kellene tartani.”

Ami pedig Reiner professzornak azt a megjegyzését illeti, hogy a nádorválasztás felfüggesztéséről szóló törvény félretételét az alkotmány helyreállítását parancsoló köteleesség igazán nem engedi meg, ezzel szemben arra kell reámutatnom, hogy én sehol sem beszéltem ennek a törvénynek félretételéről, hanem a király kiskorúsága folytán szükségessé váló megoldás keresése kapcsán szószerint ezeket mondtam:

„Alkotmányjogunk alapelveiből következik, hogy a nádori szék betöltetlensége idején szükség esetén az országgyűlés hivatott gyámkormányzó kijelölésére. Ámde az 1867 : VII. t.-c. világosan kimondja, hogy a nádorválasztás elhalasztásának az az oka, hogy a nádor hatásköre nincs összhangban a felelős minisztériumra vonatkozó jogelvekkel és szabályokkal. Mivel pedig a nádornak éppen mint gyámkormányzónak hatásköre a legteljesebb összhangban van a felelős kormányra vonatkozó szabályokkal, alkotmányunk szellemének az a megoldás felelne meg legjobban, hogy törvény intézkedjék az elhalasztott nádorválasztás megtartásáról, s a megválasztandó nádor az ő törvényes hatáskörében, mint gyámkormányzó, a kiskorú király nevében a felelős minisztérium útján gyakorolja a királyi hatalmat.”

pedig az előd halála után az utód uralkodásra képességét nem a törvényhozás, amelyben a király is benne van, hanem csupán az országgyűlés lehet hivatva eldönteni.

177. 651

